

Початкова школа і сучасність

№10(14) ^{ЖОВТЕНЬ} 2015

Осінь щедра, осінь золотава!

Інтерактивний урок
позакласного читання, 2 клас

Повторення вивченого про іменник

Урок української мови, 3 клас

Віденський осінній бал

Сценарій виховного заходу
для учнів 1 класів

Без сім'ї немає щастя на землі

Родинне свято

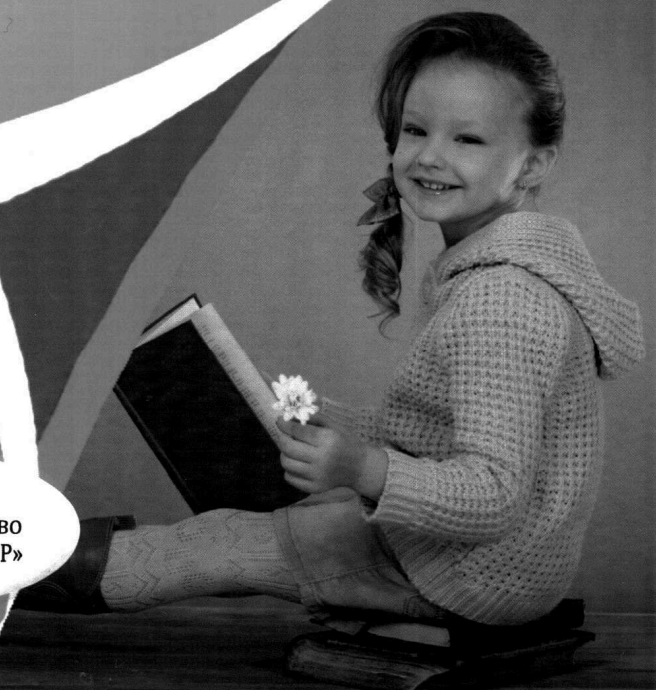
Діагностика мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи на уроці

Роль казки у навчанні та вихованні компетентного учня початкової школи

ПЕРЕДПЛАТНИЙ
ІНДЕКС 86516

ВИДАВНИЦТВО
«БІЛИЙ ТИГР»

Початкова школа і сучасність

НАУКОВО-МЕТОДИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Виходить щомісяця

№ 10 (14) ЖОВТЕНЬ 2015

Заснований у вересні 2014 р.

ЗАСНОВНИК
ТОВ «ВИДАВНИЦТВО «БІЛИЙ ТИГР»

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР

Світлана МАРТИНЕНКО,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри початкової освіти
та методик гуманітарних дисциплін
Київського університету імені Бориса Грінченка

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Надія БІБІК,

доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України,
провідний науковий співробітник
лабораторії початкової освіти
Інституту педагогіки НАПН України

Марія БРАТКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,
директор Університетського коледжу
Київського університету імені Бориса Грінченка

Алла ЖУКОВА,

кандидат педагогічних наук, директор
Гімназії міжнародних відносин № 323 м. Києва

Василь ЖУКОВСЬКИЙ,

доктор педагогічних наук, професор
Національного університету «Острозька академія»

Тетяна ПУШКАРЬОВА,

кандидат педагогічних наук,
директор Скандинавської гімназії
Дарницького р-ну м. Києва

Олена МАТВІЄНКО,

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Інституту педагогіки та психології
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Ольга СЛОНЬОВСЬКА,

кандидат педагогічних наук, професор
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника

Лариса СОЛОВЕЦЬ,

кандидат педагогічних наук,
відмінник освіти України,
заслужений вчитель України,

Людмила ХОРУЖА,

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії педагогіки
Київського університету імені Бориса Грінченка

Ірина ШАПОШНИКОВА,

кандидат педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки і методики
початкового навчання Інституту педагогіки
та психології Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

Віктор ЮРЧЕНКО,

кандидат психологічних наук, доцент,
директор Педагогічного інституту
Київського університету імені Бориса Грінченка

ЗМІСТ

СЛОВО ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА

Світлана МАРТИНЕНКО

Вітання з Днем
працівника освіти

2

МОВОЮ НАУКИ

Геннадій БОНДАРЕНКО

Діагностика мовленнєво-
риторичної діяльності вчителя
початкової школи на уроці

3

Ірина СУХОПАРА

Виховне середовище
в початковій школі

29

Лілія СМЕТАНКО

Речення
Урок української мови, 3 клас

7

Світлана ДУБОВИК

Культура мовлення сучасного
вчителя початкової школи

15

Таміла ХВОРОСТ

Роль казки у навчанні
та вихованні компетентного учня
початкової школи

17

МЕТОДИЧНИЙ АРСЕНАЛ УЧИТЕЛЯ

Ірина ЧЕРНЯК

Організація і проведення
предметних тижнів
у початковій школі

21

Наталія НАСОНЕНКО

Дієслово
Бінарний урок з української
та англійської мови, 2 клас

22

Тетяна МИХАЙЛЯК

Осінь щедра, осінь золотава!
Інтерактивний урок позакласного
читання, 2 клас

25

Олена РЯБЕЦЬ

Усна і письмова нумерація
чисел першої сотні
Урок математики, 3 клас

27

Наталія ГРОМЦЕВА,

Юлія ЧАЙКА

Повторення вивченого про іменник
Урок української мови, 3 клас

34

Лілія СМЕТАНКО

Речення
Урок української мови, 3 клас

38

Юлія КРИВЕНКО

Велична і чарівна красуня – Осінь
Сценарій виховного заходу

Айна БУДЗИНСЬКА

Віденський осінній бал
Сценарій виховного заходу
для учнів 1 класів

41

Лариса СУЛИМА

Без сім'ї немає щастя на землі
Родинне свято

43

СТОРІНКА ДИТЯЧОЇ ТВОРЧОСТІ

Із збірки казок «Чарівний світ»

Укладено учнями НВК № 36
м. Дніпропетровська

47

ЦЕ ЦІКАВО!

Народна легенда
про заснування Києва

20

Скоромовки

42

Діагностика мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи на уроці

Геннадій БОНДАРЕНКО, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової освіти та методик гуманітарних дисциплін
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

Слово – це... місточок, через який наука виховання переходить у мистецтво, майстерність.

В. Сухомлинський

Учитель-златоуст – хто він? Олександр Македонський називав його «научителем життя достойного», Ян Амос Коменський – «посередником між Богом і людьми», Священик Епіфаній – «світилом світлим, яке засяяло серед мороку й пітьми». Для мене – він проповідник живого, одухотвореного і сердечного слова; провісник Правди, служитель Істини, Добра і Краси; творець Школи Радості, Школи Духу. Його я бачу завжди спрямованим до ідеального, досконалого, піднесеного і прекрасного; зверненням розумом і серцем до вищого порядку. Він той, хто приносить духовну користь і пройнятий духом любові до людини. Він – проникливий у глибину душі та серця Дитини для зцілення, радощів і втіхи.

Як стати таким учителем-оратором? На мою думку, необхідно пройти тернистий шлях навчання риторичному мистецтву, щоб від «плодів вуст своїх скуштувати добро». За висловом Квінтіліана, «*nemo orator nisi vir bonus*» – справжнім оратором може бути лише добра або моральна людина. Як стверджує Аверкій, не може бути оратором млява, холодна душа, яка байдуже ставиться до найпіднесеніших інтересів і до долі своїх ближніх.

Тож бажаю, шановний учителю, не полінуватися пройти шлях риторичного сходження, щоб пізнати таїну Слова.

Поняття «мовленнєво-риторична діяльність учителя початкової школи» (далі – МРД) ми тлумачимо як активність, цілеспрямованість, умотивованість процесу створення, виголошення та реконструкції тексту (мовленнєвого і риторичного жанрів), який реалізується засобами мови усно в конкретній аудиторії (учнівській, педагогічній, батьківській тощо) або письмово, з метою здійснення якісного, ефективного, гармонійного педагогічного впливу на адресата (адресатів) під час спілкування, задоволення пізнавальних потреб, а також рефлексії власної мовленнєво-риторичної діяльності (Г. Бондаренко, С. Мартиненко).

Вчитель початкової школи, який має високий рівень МРД, не просто висловлює думку, а свідомо планує, розробляє текст, що має свою композицію, викликає заздалегідь визначену рефлексивну реакцію в учнів, мінімізує їхню пасивність, регулює інтенсивність емоційного впливу, проявляє свою індивідуальність, «образ педагога-оратора».

З метою перевірки стану сформованості МРД у вчителя початкової школи пропонуємо застосовувати розроблені й апробовані нами параметри та критерії оцінювання рівня МРД педагога на уроці.

Спостереження і аналіз мовленнєво-риторичної діяльності вчителя початкової школи на уроці

Дата « _____ » 20__ р. Клас _____
 Учитель _____
 Педагогічний стаж _____
 Предмет _____
 Тема уроку _____

Параметри оцінювання		Критерії	Бали	Примітка
1. Оцінка темпу спілкування Вищий бал – 3	3	Оптимальний, змінюється відповідно до мети словесної дії		
	2	Зашвидкий або уповільнений		
	1	Механічний, випадковий, некерований		
2. Оцінка тональності мовлення Вищий бал – 3	3	Відкрита, бадьора, привітна, мелодійна, емоційна		
	2	Недостатньо мелодійна, недостатньо емоційна		
	1	Безладна, роздратована, немелодійна, неемоційна		
3. Оцінка способу контактування Вищий бал – 3	3	Переконливий, діалогічний, добродійний		
	2	Відсторонений, монологічний		
	1	Примусовий, вимогливий		
4. Оцінка жестикуляції Вищий бал – 3	3	Відкрита, доречна, різноманітна (вказівна, зображувальна, ритмічна, емоційна), відповідає характеру мовленого та аудиторії		
	2	Скута, не завжди узгоджена з характером мовлення		
	1	Закрита, безладна, недоречна, відсутня, стурбована		
5. Оцінка міміки Вищий бал – 3	3	Приємна, відповідає змісту мовленого, передає необхідні емоції (радість, натхнення, здивування, співчуття)		
	2	Не завжди відповідає змісту мовленого, не завжди передає необхідні емоції		
	1	Неприємна, похмура, не відповідає змісту мовленого, застиглий вираз обличчя		
6. Оцінка зорового контакту Вищий бал – 3	3	Звернений до всіх учнів, відповідає конкретній мовленнєвій ситуації		
	2	Звернений до кількох учнів, не завжди відповідає конкретній мовленнєвій ситуації		
	1	Відсутній (спрямований у вікно, стелю, конспект уроку тощо)		
7. Оцінка постви Вищий бал – 3	3	Пряма, правильна, енергійна		
	2	Незручна		
	1	Скута, агресивна		
8. Оцінка положення голови Вищий бал – 3	3	Слухаючого (голова трохи нахилена набік і донизу); передає сигнал уваги до учня		
	2	Президента (голова схилена трохи набік і відхилена трохи назад); передає інтонацію «Я Вас уважно слухаю, але не забувайте, хто я»		
	1	Агресора, володаря (підборіддя до грудей і погляд із-під лоба); викликає відчуття тривоги		
9. Оцінка рухливості оратора Вищий бал – 3	3	Оптимальна рухливість		
	2	Не завжди доцільна рухливість		
	1	Малорухливість		
10. Оцінка сили голосу Вищий бал – 3	3	Оптимальна звучність, варіюється в залежності до змісту мовленого		
	2	Надмірна звучність або тиха звучність		
	1	Слабка, невпевнена		
11. Оцінка висоти голосу Вищий бал – 3	3	Оптимальна		
	2	Надвисока або наднизька		
	1	Незмінна, монотонна		
12. Оцінка діапазону голосу Вищий бал – 3	3	Великий (голос рухливий, інтонаційно багатий)		
	2	Середній		
	1	Малий (нерухливий голос)		

13. Оцінка логічного наголошення Вищий бал – 3	3	Логічно правильно наголошує головні слова, доцільно застосовує різні види наголошення (посилення / підвищення / уповільнення)		
	2	Посилено (підкреслено) вимовляються всі слова (повчальний тон)		
	1	Відсутність логічного наголошення головних слів (монотонне мовлення)		
14. Оцінка правильності наголосу Вищий бал – 3	3	Повністю відповідає нормам літературної вимови		
	2	Не завжди відповідає нормам літературної вимови		
	1	Не відповідає нормам літературної вимови		
15. Оцінка орфоепічної правильності Вищий бал – 3	3	Повністю відповідає вимогам літературної вимови		
	2	Не завжди відповідає вимогам літературної вимови		
	1	Не відповідає вимогам літературної вимови		
16. Оцінка тембру Вищий бал – 3	3	Приємний, теплий, мажорний, натхненний		
	2	Елегійний, меланхолічний, журливий		
	1	Обурений, похмурий, гортанний, пронизливий		
17. Оцінка чіткості артикуляції (вимови) Вищий бал – 3	3	Чітка		
	2	Недостатньо чітка		
	1	Нечітка, ускладнена		
18. Оцінка дихання Вищий бал – 3	3	Кероване, комбіноване (грудно-черевне), вільне, безшумне		
	2	Недостатньо кероване, поверхнєве (ключичне / грудне)		
	1	Некероване, задишка, «ковтання» в словах останніх складів		
19. Оцінка виду спілкування Вищий бал – 3	3	Духовне міжособистісне		
	2	Формальне (контакт масок), формально-рольове		
	1	Маніпулятивне		
20. Оцінка атмосфери спілкування Вищий бал – 3	3	Постійно і доцільно застосовує звертання («Як ви розумієте...», «Самі бачите, що...»), запитання («Ви не втомилися?», «Не швидко?»), різноманітні фрази («Подумайте, будь-ласка...», «Давайте подивимось...», «Згадали, так?», «Сподіваюся, це не викличе сумнівів», «Із цим ви погоджуєтесь?», «Це всім зрозуміло?», «Давайте разом сформулюємо... або виведемо... і т.п.») до учнів		
	2	Інколи застосовує звертання, запитання до учнів		
	1	Не застосовує звертання, запитання, різноманітні фрази до учнів		
21. Оцінка мотивації Вищий бал – 3	3	Достатня		
	2	Недостатня		
	1	Відсутня		
22. Оцінка змісту повідомленого матеріалу Вищий бал – 3	3	Цікавий, застосовує мовні засоби як прийоми зацікавлення аудиторії		
	2	Інколи цікавий		
	1	Нецікавий		
23. Оцінка привернення уваги Вищий бал – 3	3	Постійно привертає увагу учнів, застосовуючи пряму вимогу уваги від слухачів («Послухайте, будь ласка...», «Прошу звернути на це увагу...»; «Я ще раз звертаю вашу увагу на ...»), паузи, голосові прийоми, несподіванки, займенники I та II особи («Я спробую вас переконати в тому, що...», «Вам відомо, що...», «Звісно вас цікавить...»), «Я не можу не поділитися з вами своїми враженнями, міркуваннями», дієслова у формі I та II особи наказового способу («Поміркуємо!», «Спробуємо розібратися!», «Виправте, якщо я помилилася!», «З'ясуємо...», «Уважно послушайте!», «Думаймо!..»)		
	2	Не завжди привертає увагу учнів		
	1	Не керує увагою учнів		
24. Оцінка емоційного комфорту Вищий бал – 3	3	Постійно схвалює дії учнів («Правильно!», «Згоден!», «Молодці, правильно!», «Я був переконаний, що ви знаєте...» та ін.), створює піднесений настрій, ситуації успіху		
	2	Не завжди схвалює дії учнів, інколи створює ситуації успіху		
	1	Не схвалює дії учнів, не створює ситуацій успіху		

25. Оцінка активізації мислення учнів <i>Вищий бал – 3</i>	3	Постійно і доцільно застосовує засоби активізації мислення учнів (ігрова ситуація / проблемна ситуація / активізоване запитання / міркування вголос / діалог / дискусія)		
	2	Інколи активізує мисленнєву діяльність учнів		
	1	Не активізує мисленнєву діяльність учнів		
26. Оцінка інформаційної промови (інформаційного діалогу) <i>Вищий бал – 3</i>	3	Цікава інформація, чітка композиція (вступ, основна частина, заключна частина), доцільний новий матеріал, викликає інтерес, матеріал подається невеличкими порціями, конкретний зміст, наявні драматичні елементи		
	2	Інколи цікава інформація, відсутні драматичні елементи, не завжди викликає інтерес, матеріал не подається порціями, один із елементів композиції може бути відсутній		
	1	Інформація нецікава, драматичні моменти відсутні, нечітка композиція		
27. Оцінка вступного слова <i>Вищий бал – 3</i>	3	Чітко націлює учнів на заплановану діяльність, готує до сприйняття навчального матеріалу, створює відповідний емоційний настрій, розкриває важливість й новизну проблеми уроку, оптимальне у часовому вимірі		
	2	Недостатньо спрямовує учнів на заплановану діяльність, сприйняття навчального матеріалу, частково розкриває важливість й новизну проблеми уроку		
	1	Не спрямовує учнів на заплановану діяльність, не створює відповідний емоційний настрій, не розкриває важливість й новизну проблеми уроку, нераціональне у часовому вимірі		
28. Оцінка пояснювальної промови (пояснення матеріалу) <i>Вищий бал – 3</i>	3	Чітко і доступно пояснює новий матеріал, забезпечує отримання нової уяви про предмет та його засвоєння, наявний аналіз конкретних фактів, сприяє стеженню за думкою вчителя та її розумінню, у разі необхідності може обґрунтувати логічним доведенням або заперечити яке-небудь положення, твердження		
	2	Не завжди чітко і доступно пояснює новий матеріал, аналізує конкретні факти		
	1	Порушені послідовність і доступність пояснення навчального матеріалу, відсутній аналіз конкретних фактів.		
29. Оцінка бесіди <i>Вищий бал – 3</i>	3	Містить чітко визначені запитання до учнів, створює проблемну ситуацію, її усвідомлення і вирішення, залучає всіх учнів до активної роботи		
	2	Містить запитання до учнів, проте не сприяє вирішенню проблемної ситуації, залучає лише частину учнів до активної діяльності		
	1	Недоцільно визначено запитання до учнів, відсутня проблемна ситуація, залучено лише кількох школярів до активної роботи		
30. Оцінка узагальнювального слова <i>Вищий бал – 3</i>	3	Чітко узагальнює і систематизує навчальний матеріал, виділяє головне і другорядне, доцільно застосовує первинні узагальнення під час сприйняття учнями інформації, локальні – на етапі осмислення знань, міжпонятійні – з метою визначення загальних і суттєвих ознак і властивостей, об'єднання засвоєних понять у системи		
	2	Не завжди чітко узагальнює і систематизує навчальний матеріал, виділяє головне і другорядне, суттєве і несуттєве, зрозуміле і незрозуміле		
	1	Неузагальнює і не систематизує навчальний матеріал		
31. Оцінка відповіді вчителя на запитання учнів <i>Вищий бал – 3</i>	3	Лаконічна, конкретна, максимально коротка і змістовна		
	2	Недостатньо лаконічна, не завжди конкретна		
	1	Незрозуміла, занадто довга, загальна		
32. Оцінювальне висловлення (коментоване оцінювання відповідей учнів) <i>Вищий бал – 3</i>	3	Ввічливе, чітке, доступне, обґрунтоване, об'єктивне, містить вказівки про успіхи і недоліки учня		
	2	Недостатньо вмотивоване, містить вказівки лише на недоліки учня		
	1	Нечітке, необґрунтоване, необ'єктивне, не містить вказівки про успіхи і недоліки учня		

33. Рефлексія власної мовленнєво-риторичної діяльності (МРД) Вищий бал – 3	3	Всебічно, ґрунтовно аналізує власну МРД, аргументовано оцінює її позитивні не негативні прояви, чітко визначає подальші дії щодо підвищення рівня МРД		
	2	Не завжди легко аналізує, оцінює власну МРД діяльність на уроці та визначає подальші дії щодо удосконалення мовленнєво-риторичних умінь		
	1	Не вміє аналізувати власну МРД та визначати подальші дії щодо її вдосконалення		

Оцінювання здійснюється за трибальною шкалою. Обраховується загальна сума балів. У результаті обчислення визначається рівень МРД учителя початкової школи на уроці:

- 90–99 балів – високий рівень;
- 80–89 балів – достатній рівень;
- 50–79 балів – середній рівень;
- 0–49 балів низький рівень.

ПАМ'ЯТАЙТЕ:

«Уміти говорити – це означає сказати так, щоб у вашому слові відчували вашу волю, вашу культуру, вашу особистість».

А. Макаренко

«Місія вчителя від Бога – долати хаос світлом власного серця, творити гармонію шляхом утвердження істини, добра і краси засобами благодатного слова».

Г. Сагач

ВИДАВНИЦТВО
«БІЛИЙ ТИГР»

po-press@ukr.net

www.white-tiger.com.ua